Зарицкая А.А.
Луцкий педагогический колледж

СТРУКТУРНО-ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ ДО ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ

Аннотация
В статье теоретически проанализированы понятия «модель», «моделирование», «педагогическая модель». Спроектированая стуркурно-функциональная модель формирования готовности будущих учителей музыки к профессиональной самореализации на акмеологических принципах. Определены структурные и фунциональные компоненты модели на основании системного подхода. Основные состовляющие модели: цель, принципы, организационно-педагогические условия, смысл подготовки и ее организационные формы. Выделенные этапы моделированного процесса отображают постепенное усавершенствование готовности будущего учителя музыки к профессиональной самореализации.
Ключевые слова: модель, педагогическое моделирование, структурно-функциональная модель, профессиональная самореализация, акмеологически-ориентированое обучение.

Zarytska A.A.
Pedagogical College of Lutsk

STRUCTURAL AND FUNCTIONAL MODEL OF FORMATION FOR FUTURE MUSIC TEACHERS AND THEIR PROFESSIONAL SELF-REALIZATION

Summary
This article theoritically analyzes the concept of «model», «design» and «educational model». This structural-functional model of the formation of future music teachers for professional self-realization is designed to acmeological basis. The structural and functional components of the model are based on a systematic approach. The main components of the model are: purpose, principles, organizational and pedagogical conditions, training content and its organizational forms. Separate process steps reflect the gradual improvement in the preparation of the future teacher of music for professional fulfillment.
Keywords: model, teacher modeling, structural-functional model of professional self-realization, acmeological-oriented training.

УДК 378.14

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ

Карабін О.Й.
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Розглянуто теоретичні основи професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю. Так, внаслідок врахування особливостей самореалізації себе як фахівця у сфері діяльності, самоактуалізації, самовдосконаленню у процесі підготовки у вищому навчальному закладі, розглянуто аспекти розвитку особистісно-професійних важливих характеристик, спеціальних й творчих здібностей. На організаційно-діяльнісному етапі визначено психологічні аспекти професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю: сутність процесу, об'єкт процесу, підходи, механізми, умови. Перспективно-пошуковий етап передбачає визначення особливостей підготовки до професійної діяльності фахівців комп'ютерного профілю.
Ключові слова: інформатизація освіти, професійна підготовка, професійна компетентність, професійне становлення, професійна компетентність майбутніх фахівців комп'ютерного профілю, професійний саморозвиток.

Постановка проблеми. Завданням освітнього процесу є професійна підготовка майбутніх фахівців комп'ютерного профілю, аспектами якої також є психологічна і практична готовність до професійного саморозвитку, що сприятиме постійній самоосвіті, повній самореалізації себе як фахівця у сфері діяльності, самоактуалізації, самовдосконаленню в процесі професійного становлення у вищому навчальному закладі, усвідомленому фаховому вдосконаленню, розвитку особистісно-професійних важливих характеристик, спеціальних й творчих здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою професійної готовності до майбутньої діяльності у повній мірі ще не розв'язана, різні її аспекти розглядались у працях А. М. Алексюка,

© Карабін О.Й., 2015

С. У. Гончаренка, К. М. Дурай-Новакової, М. Б. Євтуха, І. А. Зязюна, Л. В. Кондрашової, В. І. Лугового, В. О. Моляко, І. П. Підласого, В. А. Сластьоніна та ін. Професійним розвитком і саморозвитком особистості є об'єктом дослідження багатьох психологів та педагогів (К. О. Абульханова-Славська, Б. Г. Ананьєв, Г. О. Балл, Л. С. Виготський, Е. Ф. Зеєр, А. М. Леонтьєв, Л. М. Мітіна, С. Л. Рубінштейн, Б. О. Федоришин, І. А. Шаршова).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі розвитку педагогічної думки дедалі більшого поширення набувають психологічні аспекти професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю. Оскільки, саме їх розкриття дозволить з'ясувати визначальні чинники якісного професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю. Професійний саморозвиток сприятиме безперервному удосконаленню цілісної системи професійних знань, розвитку та поглибленю наукової та практичної підготовки до розв'язання поставлених завдань, особистісного удосконалення та постійного професійного творчого зростання.

Головною метою цієї роботи є розгляд психологічних аспектів професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю їх зростання та становлення, інтеграції та реалізації у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Професійний саморозвиток є складовою динамічного процесу розвитку майбутнього фахівця комп'ютерного профілю по оволодінню якісно нових властивостей, соціальних й особистісних компетенцій, зростанню професіоналізму, актуалізації й розвитку особистісного потенціалу, розвитку професійних форм індивідуалізації та творчої активності. Важливим аспектом дослідження даної проблеми є психологічні аспекти професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю: сутність процесу, об'єкт процесу, підходи, механізми, умови.

Поняття «професійний саморозвиток» є центральним у педагогічній психології і визначається як складний інволюційно-еволюційний поступ, у ході якого відбуваються прогресивні й регресивні інтелектуальні, особистісні, поведінкові, діяльнісні зміни в самій людині [2].

Узагальнюючи суттєві характеристики професійного саморозвитку розкриємо психологічний зміст цього поняття.

Л. М. Мітіна розуміє професійний саморозвиток як зростання, становлення, інтеграцію та реалізацію у педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис та здібностей, професійних знань і вмінь; активне якісне перетворення людиною свого внутрішнього світу; на думку дослідника професійний саморозвиток – це динамічний та неперервний процес самопроектування особистості. Засобами професійного саморозвитку визначено: самовиховання, самоосвіта, самовдосконалення в поєднанні з практичною професійною діяльністю [8]. Професійний саморозвиток Р. С. Немов розглядає як джерело ділового самовдосконалення, пов'язаного з розвитком у людини цілого комплексу професійно необхідних якостей, а також здібності, уміння й навички, важливі для успішної роботи за обраною спеціальністю [10]. Н. Ю. Масовер та Н. І. Нікітіна визначають професійний саморозвиток як свідому діяльність майбутнього фахівця, спрямовану на повну самореалізацію себе як особистості в тій соціальній сфері діяльності, яка визначає його майбутню професію. Професійний саморозвиток – це розвиток у майбутнього фахівця особистісних, професійно важливих рис, загальних (інтелект) та спеціальних (професійних) творчих здібностей [6, с. 93–96].

В. І. Слободчиков та Є. І. Ісаєв схилялися до думки, що саморозвиток – це фундаментальна здатність людини ставати і бути відмінним суб'єктом свого життя, перетворювати власну життєдіяльність в предмет практичного перетворення. Процес саморозвитку, вважав В. І. Слободчиков, це одна із складних форм роботи внутрішнього світу людини, не тільки над перетворенням самого внутрішнього світу, але й над переробкою досвіду, встановленням своїх позицій та переконань, постановкою цілей, пошуком шляхів самовизначення [12]. Український радянський психолог Г. С. Костюк розглядає саморозвиток як саморух особистості. Даний процес виявляється у прагненні працювати над собою, виробляти в себе певні властивості, керуючись своїм ідеалом, у свідомій цілеспрямованості [4].

К. Роджерс визначив, що метою саморозвитку особистості є пошук шляхів та умов поєднання «реального Я» з «ідеальним Я». З огляду на це, виникла потреба визначення «умов і шляхів» оптимізації цього процесу. Загалом їх можна описати як:

– наявність конкретної мети, до якої особистість постійно прагне, мета має бути реальною, з огляду на об'єктивні обставини, а процес досягнення – передбачати наполегливість, навіть прояв певного розвитку з боку особистості;

– сприяння створенню «ситуації успіху», пережитий особистістю спіх додає їй самоповаги та впевненості;

– стимулювання інтелектуальної ініціативи, поступове збільшення навантаження сприяє вдосконалювати розумний розрахунок власних сил [9].

Про появу тенденції до професійного саморозвитку можна говорити тоді, коли людина від мрій, фантазування переходить до складання реалістичних життєвих планів і спроб їх реалізації через багатокрокові стратегії і саморегуляцію. Далеко не у всіх цей етап наступає в підлітковому віці. Саме в цих перших спробах досягнення запланованого, відбувається стиковка і узгодження мотиваційної сфери, механізмів когнітивного аналізу і вольових аспектів, необхідних для виконання цих задумів. Успіхи в цих дієвих спробах дозволяють особистості формувати ієрархічну структуру мотивів, набувати нових особистісних смислів, цінностей тощо [1; 3, с. 11–32; 5].

Професійний саморозвиток розглядається як цілісна саморозвиваюча система, яка основана на діяльнісному рості особистості, яка породжує зміни в особистісному так і в професійному рості, здійснюється в процесі саморегуляції своєї діяльнісно-вмотивованої поведінки та направлена на досягнення особистісних і професійно значимих цілей. Процес удосконалення й зростання професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю значною мірою визначається психологічними чинниками, які керуються мотиваційними факторами особистісного усвідомлення свого саморозвитку у професії, актуалізацією динамічних фахових змін керованих майбутньою діяльністю особистості її професійним становленням під час навчання. Таке удосконалення та зростання професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю дозволяє формувати відповідні риси та необхідні професійні якості для успішної професійної діяльності та зумовлюють поетапне професійне становлення.

У наукових психолого-педагогічних працях існує декілька трактувань взаємодії особистості і впливу професії на неї. Ф. Парсон, Е. Роу, Д. Холланд вважають, що особистість відбирається професією. При цьому увага науковців зосереджується на

результативній стороні розвитку особистості професіонала. Вихідною виступає гіпотеза, що «кожна людина призначена для певного виду діяльності» [15]. Основний акцент представники цього напряму роблять на пристосовуваність, адаптації особистості до вимог професії, на «підрівнюванні до певного заданого зразка», на формуванні професійно значущих рис і якостей. Основні життєві орієнтації, що сформувалися у людини до моменту вибору професії, у процесі подальшого розвитку залишаються незмінними [14, с. 88–93].

Л. П. Урванцев описує характерні особливості впливу професії на особистість:

1) у процесі становлення особистості до професійної діяльності формується професійна вибірковість сприймання, що виокремлює з навколишнього світу значимі, з точки зору професіонала, властивості і сторони;

2) відбувається усвідомлення й оцінка тих психічних особливостей, які необхідні для успішної роботи;

3) розвиваються й удосконалюються професійно значущі якості;

4) компенсаторні професійні пристосування дозволятимуть фахівцю успішно виконувати роботу навіть при зниженні показників певних функцій (наприклад, певного аналізатора);

5) різні психічні властивості і процеси набувають своєрідну «парціальність» і по-різному проявляються при вирішенні поставлених професійних і непрофесійних завдань;

6) оволодіння саморегуляцією до майбутньої професійної діяльності. що впливає на прояв властивостей нервової системи [13, с. 6–14].

За баченням К. А. Абульханова-Славської, Б. Г. Ананьєва, Є. М. Борисова, Є. А. Клімова, Л. Д. Колеснікова, Т. В. Кудрявцевої, Ю. П. Поваренкова, Д. Сьюпера, В. Д. Шадрікова та ін.) професія вибирається, виходячи із певних якостей і установок особистості, але в той же час кожна професія накладає специфічний відбиток на психічний облік людини, впливає на зміни особистості під час професійного розвитку. Професійне становлення розглядається як процес самоактуалізації. Процес професійного становлення індивідуальний, своєрідний, неповторний, як і неповторні ті конкретні умови, в яких воно відбувається (Д. Сьюпер) [7, с. 123].

Процес професійного становлення є частиною життєвого шляху, у процесі якого відбувається трансформація особливостей особистості (Д. Сьюпер). Вплив професії на особистість може мати як позитивний, так і негативний характер. Позитивний вплив проявляється у формуванні професійної самосвідомості, педагогічної спрямованості, педагогічного мислення, у розвитку професійно важливих якостей, в оволодінні педагогічним досвідом тощо. Проте вплив професії на особистість може виражатися не тільки в покращенні адаптованості особистості до вимог професії, але і деяких негативних проявах особистості, таких як різке загострення особистісних якостей, огрубіння і перенесення назовні стереотипів поведінки, мислення, спілкування, що призводить до ускладнення у взаємодії з іншими людьми і робить її поведінку неадекватною обстановці [11, с. 24–25].

Процес удосконалення й зростання професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю є динамічним процесом усвідомлення та керування особистісних змін, формування індивідуально-психологічних особливостей підпорядкованих загальним закономірностям психічного розвитку особистості, становлення професійних властивостей майбутнього фахівця і його якостей, удосконалення цільових мотивів діяльності і залежить від соціально-професійного середовища навчання й індивідуальних характеристик особистості.

Серед різних аспектів професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю немаловажними є механізми становлення професійного саморозвитку через: рефлексію самопізнання, самооцінку процесу професійного зростання, самоконтроль та самокорекцію процесу навчальної діяльності, самоусвідомлення та самоспонукання до особистісного розвитку і формування професійного удосконалення, самотворення та самокорекцію професійного розвитку який є невіддільним від особистісного, самовиховання та творчої самореалізації майбутнього фахівця. Дані механізми становлення професійного саморозвитку вимагають високої мотивації, цілеспрямованої діяльності, значних вольових зусиль, когнітивного аналізу власної діяльності, систематичної праці.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури [3; 4; 5; 9; 12; 14] теоретичного обґрунтування професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю, основних характеристик та взаємозв'язків процесу професійного саморозвитку виділено такі підходи до професійного саморозвитку: синергетичний; компетентнісний; акмеологічний; аксіологічний; діяльнісний; системний; динамічний.

Важливим аспектом дослідження є умови до професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю: інтенсивна інформатизація суспільства; впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя; глобальна автоматизація інформаційних процесів і технологій у різних сферах людської діяльності; інформатизація освітнього процесу; ефективна стратегія нових пріоритетів з урахуванням інноваційних процесів на сучасному етапі розвитку освіти; наявність соціально-економічних умов для професійного саморозвитку особистості; орієнтація соціального середовища на інтенсивність саморозвитку і самовдосконалення особистості; активна реалізація психолого-педагогічних цілей становлення майбутніх фахівців; актуалізація соціально-економічних чинників на психофізіологічний потенціал майбутнього фахівця; психолого-емоційне забезпечення професійного становлення та гармонізація психічного розвитку майбутнього фахівця до саморозвитку особистісного професійного потенціалу; цілеспрямованість соціально-психологічних умов, характеру та змісту праці на суспільний, професійний та особистісний розвиток майбутнього фахівця; спрямованість інформаційних потреб на задоволення всіх умов освітнього процесу; потреба в безперервному й самостійному оволодінні професійної майстерності до повноцінної діяльності й життя в інформаційному суспільстві; впровадження новітніх інформаційних інструментаріїв для розвитку інтелектуального потенціалу майбутніх фахівців. Дані умови виступають зовнішніми факторами діяльності, стимулами розвитку особистісних і професійних характеристик, які спрямовані на розвиток компетентності, розкриття свого потенціалу та формування особистісних конкретних форм поведінки і діяльності.

Висновки і пропозиції. Сьогодні науковий прогрес, інформатизація освіти підвищує значущість щодо постійного зростання інтелектуального, наукового, культурного, творчого рівня майбутніх фахівців комп'ютерного профілю, як невід'ємних складових для вдосконалення їх професійної майстерності, фахової кваліфікації, професійної компетентності та формування їх професійного саморозвитку. Перед майбутніми фахівцями комп'ютерного профілю стоять вимоги до особистісного зростан-

ня та професійного саморозвитку на засадах системного постійного вдосконалення і неперервного підвищення кваліфікації, стрімкого оновлення та оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками, адаптаційної гнучкості до майбутньої професійної діяльності та умов праці.

Список літератури:

1. Анциферова Л. И. Развитие личности и проблемы геронтопсихологии. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», издание 2-е, испр. и доп., 2006. – 512 с.
2. Выготский Л. С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1991.
3. Егорычева И. Д. Самореализация как деятельность // Мир психологии. – 2005. – № 3 (43). – С. 11–32.
4. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Григорій Силович Костюк [під ред. Л. М. Проколієнка]. – К.: Радянська школа, 1989. – 608 с.
5. Маслоу А. Т. Дальние пределы человеческой психики. – СПб.: Евразия, 1997. – 430 с.
6. Масовер Н. Ю. Саморазвитие студента в профессионально-личностном становлении преподавателя естественнонаучной дисциплины. – Методическое пособие. «Педагогическая практика студентов университета с дополнительной квалификацией «химия» / Н. Ю. Масовер, Н. И. Никитина. – Новгород: НовГу, 2005. – Т. 13. – 2005. – Вып. 2. – С. 93–96.
7. Мешко Г. М. Підготовка майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я: [монографія] / Г. М. Мешко; за заг. ред. В. В. Кравця. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – 468 с.
8. Митина Л. М. Психология развития конкурентоспособной личности / Лариса Максимовна Митина. – М.: МПСИ; Воронеж: «МОДЕК» 2002. – 400 с.
9. Міляєва В. Р. Формування компетентності саморозвитку особистості як основа підготовки майбутнього фахівця / В. Р. Міляєва, Ю. В. Бреус // Проблеми загальної та педагогічної психології [Електронний ресурс]: зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – Т. XIII. – Ч. 7. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pzpp/2011_13_7/120-128.pdf
10. Немов Р. С. Психология. Словарь-справочник: в 2-х ч. / Р. С. Немов. – М.: ВЛАДОС ПРЕСС, 2003. – С. 267.
11. Рукавишников А. А. Личностные детерминанты и организационные факторы генезиса психического выгорания у педагогов: дисс.... канд. психолог. наук. 19.00.03: 19.00.05 / А. А. Рукавишников: Ярославск. гос. ун-т. – Ярославль, 2001. – 173 с.
12. Слободчиков В. И. Психология развития человека / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. – М.: Школьная пресса, 2000. – 416 с.
13. Урванцев Л. П. Влияние профессиональной деятельности на психику: факты, гипотезы, проблемы психологические закономерности профессионализации / Л. П. Урванцев. – Ярославль: ЯГУ, 1991. – С. 6–14.
14. Фонарев А. Р. Формы становления личности в процесс як профессионализации / А. Р. Фонарев // Вопросы психологии. – 1997. – № 2. – С. 88–93.
15. Holland J. I. Making vocational choice: a theory of career / J. I. Holland. – N Y, 1973. – 74 p.

Карабин О.И.
Тернопольский национальный педагогический университет
имени Владимира Гнатюка

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМОРАЗВИТИЯ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ КОМПЬЮТЕРНОГО ПРОФИЛЯ

Аннотация
Рассмотрены теоретические основы профессионального саморазвития будущих специалистов компьютерного профиля. Так, в результате учета особенностей самореализации себя как специалиста в сфере деятельности, самоактуализации, самосовершенствованию в процессе подготовки в вузе, рассмотрены аспекты развития личностно-профессиональных важных характеристик, специальных и творческих способностей. На организационно-деятельностного этапе определены психологические аспекты профессионального саморазвития у будущих специалистов компьютерного профиля: сущность процесса, объект процесса, подходы, механизмы, условия. Перспективно-поисковый этап предусматривает определение особенностей подготовки к профессиональной деятельности специалистов компьютерного профиля.
Ключевые слова: информатизация образования, профессиональная подготовка, профессиональная компетентность, профессиональное становление, профессиональная компетентность будущих специалистов компьютерного профиля, профессиональное саморазвитие.

Karabin O.Y.
Ternopil National Pedagogical University
named after Volodymyr Hnatiuk

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT OF FUTURE PROFESSIONALS COMPUTER PROFILE

Summary
The theoretical bases of professional self-development of future specialists of computer type. Thus, due consideration features self itself as a specialist in the field, self-actualization, self-improvement in preparation in high school, considered aspects of personal and professional characteristics of important, special and creative abilities. In the organizational phase of activity defined psychological aspects of professional self-development of future specialists of computer type: the nature of the process, the object of the process, approaches, mechanisms and conditions. Promising retrieval phase involves defining features for the professional training of specialists of computer type.
Keywords: informatization of education, training, professional competence, professional development, professional competence of future specialists of computer type, professional self-development.